

Monetär union kräver löne- och prisstabilitet

- Troligt att genomförandet av EMU ligger betydligt längre fram i tiden än 1 januari 1999, skriver Pontus Braunerhjelm

Svenska Dagbladet

- 1995-10-24

- Sida: 4

Författare: Pontus Braunerhjelm

Under de senaste veckorna har den framtida europeiska monetära unionens (EMU) utformning och framtid debatterats allt intensivare. Vid EU:s toppmöte på Mallorca var tonen från Tyskland betydligt stramare än tidigare när det gällde att uppfylla de s k konvergensvillkoren för att få delta i EMU. På andra håll har såväl ekonomer som företagsledare uttryckt tvivel beträffande önskvärdheten av en monetär union och en enhetlig valuta. Samtidigt förefaller enigheten stor bland EU:s finansministrar, som just genomfört ett möte i Valencia, att tidtabellen för ikraftträdandet av EMU, dvs den 1 januari 1999, skall hållas. Är då en europeisk monetär union egentligen att betrakta som en utopi, framkallad av politikernas fromma förhoppningar om att skydda sig emot den typ av valutakriser och räntechocker som skakade Europa under början av 1990-talet? Bortsett från de politiska svårigheter som kan tänkas uppkomma vid bildandet av en monetär union är även de ekonomiska konsekvenserna svåra att i detalj precisera och värdera. Syftet här är snarare att på ett övergripande plan urskilja de fördelar respektive nackdelar som en monetär union kan tänkas medföra.

Vinster av två slag

Vinsterna av en monetär union kan sägas vara av två slag. Den första, och kanske största, rör företag och hushåll och består i en större säkerhet beträffande priser när fluktuerande växelkurser ej längre stör prisbildningen mellan länderna inom EU. Detta kommer att vara särskilt betydelsefullt för de mindre företagen och kommer på sikt att främja flöden av såväl produktionsfaktorer som handel i varor.

En mindre betydelsefull faktor är att kostnaderna för växling av olika valutor elimineras. Som en jämförelse kan tankeexperimentet göras att USA:s samtliga delstater alla hade olika valutor. Att transaktionskostnaderna för handel, investeringar och förflyttningar av arbetskraft mellan USA:s stater då markant skulle öka förefaller ofrånkomligt med en försämrad dynamik och negativa välfärdseffekter som följd.

Till värdet av en stabilare växelkurs skall effekten på räntor och inflation läggas. En gemensam räntenivå kommer att etableras inom unionen, vilket i Sveriges fall innebär ett rejält fall från dagens nivåer. Riskpremierna kommer alltså att elimineras eller åtminstone minska drastiskt. Också inflationen kommer att anpassas till den inom EU rådande nivån. Den andra typen av vinster kan sägas vara av det försäkringsmässiga slaget. Under perioder av turbulens på marknaderna kan det av flera skäl vara en fördel att vara lierad till en ekonomisk stormakt. Detta ökar möjligheterna att på ett trovärdigt sätt försvara mål

beträffande ränte-, inflations- och växelkursnivåer. Särskilt för mindre länder med ett ekonomisk-politiskt tvivelaktigt rykte kan det vara en styrka att vara förankrad i en monetär union.

Stora skillnader

Vilka kostnader kan då en framtida monetär union tänkas föranleda? Generellt kan sägas att förutsättningarna för att en valutaunion ska leda till positiva effekter ökar om de deltagande länderna är relativt likartade med avseende på språk, ekonomisk politik, värderingar och produktionens struktur. Detta underlättar nämligen rörligheten av produktionsfaktorer mellan olika länder och regioner inom EU. Störningar som drabbar de olika ländernas ekonomi kan då också bemötas med samma slags ekonomiska politik. Emellertid vet vi att det föreligger stora skillnader i dessa avseenden mellan EU-länderna. En gemensam valuta innebär därför att konjunkturförändringar, ekonomiska strukturförändringar och växelkursförändringar mellan EU-blocket och dess handelspartners kan komma att påverka olika länder på olika sätt. Antag att ett EU-lands export uteslutande består av råvaror som utvinns med kapitalintensiva produktionsmetoder och konkurrerar med varor som också kan erhållas från leverantörer utanför EU. En stärkt EU-valuta försvårar då denna export vilket kan medföra problem för det landets inkomster och sysselsättning. Det hjälper det inte ens nämnvärt att inhemska faktorpriser är flexibla, eftersom den största delen av kostnaderna återfinns i redan bundet kapital. Om man hållit fast vid nationella valutor kunde landet ifråga ha bemött denna störning genom ett sänkt värde på den egna valutan. Att förändra den gemensamma valutan är en betydligt besvärligare process, eftersom olika länder ofta har motstridiga intressen.

Tidsödande processer

Liknande problem uppstår för ett land som är specialiserat på arbetsintensiv produktion med ett relativt lågt kunskapsinnehåll om den gemensamma valutan plötsligt förstärks. Vid oförändrad produktivitet måste lönerna justeras neråt. Av erfarenhet vet vi dock att lönerna är tämligen trögrörliga neråt, dvs. en anpassning tar betydande tid. Återstår då att antingen öka produktiviteten eller uppgradera produktionen mot varor som är mer kunskapsstunga där priskonkurrensen är av mindre betydelse. Men även detta är tidsödande processer.

Att i dessa fall förlita sig till valutaförändringar för att trygga välfärden är dock på lång sikt inte någon hållbar strategi. Trots upprepade devalveringar i Sverige under 1970- och 80-talen skapades inga nya jobb. Hela sysselsättningsökningen var att hänföra till expansionen i den offentliga sektorn samtidigt som Sveriges strukturella problem manifesterades i en förlust av drygt 200 000 industrijobb under 1990-talet. Vad som krävs är en omstrukturering mot högförädlade och högproduktiva produkter. En ständigt ackommoderande valuta som fångar upp olika störningar leder lätt till ett fallande omvandlingstryck och en långsiktig premiering av produktion med ett relativt lågt kunskapsinnehåll.

Diversifierad industri

Länderna inom EU är självfallet inte så ensidigt specialiserade som beskrivits ovan. Den produktion som konkurrerar med priser snarare än med produkttegenskaper är dessutom ofta relativt liten. En diversifierad industriell bas är av flera skäl önskvärd. Bland annat ökar möjligheterna att fånga upp störningar som är koncentrerade till begränsade delar i ekonomin. Debatten har hittills fokuserats på effekterna för tillverkningsindustrin trots att det är tjänstesektorn som har varit mest expansiv under de senaste decennierna och sannolikt är betydligt mindre känslig för fluktuationer i växelkursen. Traditionell tillverkningsindustri uppgår vanligtvis till 17-25 procent av BNP i industrialiserade länder. De negativa effekter som påtalats ovan minskar därmed i dignitet, även om vissa sektorer givetvis kan påverkas mycket kraftigt av en förändrad relation mellan en gemensam valuta och t ex den amerikanska dollarn. Resonemanget ovan illustrerar en välkänd slutsats: en väl fungerande monetär union kräver en hög grad av flexibilitet av priser och löner, eller en stor benägenhet för arbetskraft och kapital att röra sig, geografiskt och mellan branscher. Det är följaktligen viktigt att den ekonomiska politiken redan i dag inriktas på att skapa förutsättningar och incitament dels för en större rörlighet i priser, dels för en ökad geografisk och branschmässig rörlighet för produktionsfaktorer.

I samtliga EU-länder kräver detta en genomgripande översyn av lönebildning, förutsättningar för nyetablering av företag, bostadsmarknad och arbetsrätten. Dessutom måste EU:s beredskap för olika regionala kriser ses över.

En dyrköpt läxa

En andra slutsats är att denna förändring bör komma till stånd innan den monetära unionen genomförs. Med andra ord, till skillnad från 1980-talets reformering och avreglering av skatte- respektive finansmarknaderna, gäller det denna gång att reformerna kommer i rätt ordning. Det var en dyrköpt läxa när skattereformen och finansmarknadens avreglering skedde i fel ordning. En monetär union kan säkert sedan den genomförts så småningom "tvinga" fram en större pris- och löneflexibilitet, men då till större samhällsekonomiska kostnader.

Sammantaget finns det följaktligen en avsevärd potential för att EMU skall generera positiva välfärdseffekter i framtiden. För att dessa potentiella vinster skall kunna realiseras krävs dock att de "rätta" institutionella förhållandena föreligger i de olika medlemsländerna. I dag ter sig denna förhoppning väl optimistisk och det förefaller troligt att genomförandet av EMU kommer att ligga betydligt längre fram i tiden än den 1 januari 1999. "Sammantaget finns det följaktligen en avsevärd potential för att EMU skall generera positiva välfärdseffekter i framtiden."

Bildtext: Pontus Braunerhjelm Artikelförfattaren är biträdande chef för Industrins utredningsinstitut, IUI.

©Svenska Dagbladet eller artikelförfattaren.